הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר משפטים

קרית ספר על משנה תורה, הלכות נחלות

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות נחלות

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-נחלות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 4
הלכה ו 6
הלכה ז 6
הלכה ח 6
הלכה יג 6
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ג 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 8
הלכה ח 9
הלכה ט 9
הלכה יא 9
הלכה יב 9
הלכה יג 9
הלכה יד 10
פרק ג 10
הלכה א 10
הלכה ו 10
הלכה ז 10
פרק ד 10
הלכה א 10
הלכה ז 10
הלכה ח 11
פרק ה 11
הלכה א 11
הלכה ג 11
פרק ו 11
הלכה א 11
הלכה ט 12
פרק ז 12
הלכה א 12
פרק ח 12
הלכה א 12
פרק ט 12
הלכה א 12
פרק י 12
הלכה א 12
הלכה ה 13
פרק יא 13
הלכה י 13

פרק א

הלכה א

מצות רבא לדון בסדר נחלות כמו שכתוב בתורה איש כי ימות ובן אין לו הבנים קודמים לכל כדאמר' פרק יש נוחלין ובן אין לו הא יש לו בן הוא קודם ואיבעית אימא מהכא והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם בניכם ולא בנותיכם ואף ע"ג דגבי למען ירבו ימיכם לא אמר ולא בנותיכם ברכה שאני דלבנים ובנות קא מברך אבל הכא איבעי ליה לפרושי. וכן הבן בנכסי האב קודם לבת דכתיב וכל בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל משמע שבת אחת יורשת נחלת ב' מטות ואי אתה מוצא קרובים לה שתקבל נחלה מהם יותר מאביה ואמה וכגון שאביה משבט ראובן ואמה משבט שמעון ומתו וירשתן ואין לי אלא בת בן מנין שיורש את אמו דאיכא למימר בהכי קפיד קרא הבן יירש את האב והבת את האם אמרת ק"ו בת שהורע כחה בנכסי האב דבן קודם לה יפה כחה בנכסי האם דיורשת את האם כדכתיב וכל בת יורשת וגו' בן שייפה כחו בנכסי האב אינו דין שייפה כחו בנכסי האם ולא תימא דיו לבא מן הדין וכו' ויהיו שוין דכתיב ממטות מקיש מטה האם למטה האב בתיבה א' דלא כתיב ב' מטות מה מטה האב בן קודם לבת אף מטה האם בן קודם לבת כדאמרינן פרק יש נוחלין דף קי"א. אם אין לו בנים ירשנו אביו ולא אחים כדדרשינן התם דף ק"ט איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין ומדשני קרא בדיבוריה דכתיב והעברתם ולא כתיב ונתתם אתא לאשמועינן שיש אחר ראוי לירש תכף אחר הבן ומאי ניהו אב דאלו אחין הא כתיבי וטעמא דבת קודמת משום דבן ובת כי הדדי נינהו לענין פיטור יבום כדילפינן בדוכתיה והוא הדין לענין נחלה. אין האם יורשת בניה כדדרשינן התם דף קט"ו דאמר קרא וכל בת יורשת נחלה יורשת ואינה מורשת דהוה מצי למיכתב וכל בת נוחלת ומדאיצטריך לומר יורשת נחלה ודאי הא קא משמע לן הבת יורשת שני מטות אבל אינה מורשת לשני מטות אלא לאחד מהם דאינו אב דמסתבר טפי ולא שתורשנה אמה אלמא דאין אשה יורשת את בניה.

הלכה ג

הבן קודם לבת כדאמר' וכל יוצאי ירכו של בן קודמין לבת כדתנן התם וילפינן לה בגמרא מדכתיב ובן אין לו אין לי אלא בן בן הבן או בת הבן מנין תלמוד לומר אין לו עיין עליו על מת אם יש לו בן או הבא מכחו של בן כגון יוצאי ירכו ויו"ד יתירה דריש דמצי למיכתב אן בלא יו"ד כדכתיב מאן בלעם ומדכתב ביו"ד משמע עיין עליו אם יש לו בת כלל וכיון

דאיכא יוצא ירכו הוי כמותו. והבת קודמת בירושת אביה לאבי אביה כדכתיב ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבת כשאין בן בת קודמת לכל וכל יוצא ירכה קודמין לכל דכתיב ואם אין לו בת עיין עליו דהאי מת אם יש לו בת כלל וכלל וכיון דאיכא יוצאי ירכה עובר ירך אמו הוא. ואבי המת קודם לאחי המת שהם יוצאי ירכו כדתנן התם וכדילפינן לעיל מוהעברתם דאב קודם לאחין. ואח המת ויוצאי ירכו קודמין לאחות כדכתיב ונתתם את נחלתו לאחיו ויוצאי ירכו אחד בן ואחד בת קודמין גם כן דמקיש ירושה שניה לראשונה דבן קודם וכל יוצאי ירכו כדאמרי' לעיל עיין עליו הכא נמי כל מי שהוא יורש יוצאי ירכו גם כן הם יורשים אחריו בין זכרים בין נקבות וכדאמ'. ואחות קודמת לאבי אביה דהא דכתיב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הני אחים לאו דוקא אלא כשאין אחים אחות המת נמי יורשות דכי היכי דבבנים כשאין בן הבת יורשת הכא נמי באחין. אם אין אחין אחיות המת יורשות וכשאין אחיות חוזרת נחלה לאבי האב וכשאין אבי האב חי הויא לבניו שהם אחי האב ובהכי מיירי קרא דונתתם את נחלתו לאחי אביו כשאין אבי אביו חי דלאו אביו חי פשיטא שהוא קודם לכל יוצאי ירכו ודבר הכתוב בהווה והיינו טעות' דרמי בר חמא דהוה בעי' אברהם וישמעאל בנכסי עשו אי זה מהם קודם ואברהם ויעקב בנכסי עשו בעי' לי' נמי רמי בר חמא ואסיקנא דיעקב קודם דקתני זה הכלל כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין ואלו איתיה ליצחק הוא קודם השתא נמי יעקב קודם ואף על גב דיעקב יוצא ירך אברהם איכא למימר דיוצאי ירכו משמע יוצא ירך שלו דהיינו בניו מאשתו ולא יוצאי ירך בנו. ואחי האב ויוצאי ירכו קודמין לאחיות האב דכיון שהם באים מכח אביהם בן קודם לבת כדאמ' ואחיות האב ויוצאי ירכן קודם לאבי אבי אביו של מת כיון שהן יוצאי ירך אבי האב ומכח אבי האב אתו כדאמרי' ועל דרך זה עולה עד ראש הדורות וילפינן למשמוש נחלה עד ראובן דכי היכי דאמרינן עיין עליו למטה הכי נמי אמרינן למעלה שאם כלה זרעו לגמרי העבירנה ליורשי האב למעלה ונמצא שאין לך אדם מישראל שאין לו יורשים וכתיב נמי ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה הקרוב קרוב קודם שתחזור הירושה לאבי אבי האב ועל דרך זו נחלה ממשמש ועולה עד ראובן. בת ובת הבן בת הבן קודמת לנכסי אבי הבן דהא אמרן עיין עליו בין זכרים בין נקבות קודמין לבת וכן בת האח עם האחות דהקודם בירושה זרעו קודם כדאמרינן. בני בנים יורשים את הזקן מצד אביהם אפילו בת אחת מבן אחת יורשת מחצית נכסי הזקן וכמה בנים מהבן האחר מחצה שאינה יורשים אלא מכח אביהם ואלו היו בחיים היו יורשים בשוה.

הלכה ו

משפחת האם אינה קרויה משפחה ואין ירושה אלא למשפחת האב כדתנן האחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין והאחין מן האב נוחלין ומנחילין דאתיא אחוה אחוה מבני יעקב דכתיב הכא ונתתם את נחלתו לאחיו וכתיב התם אחים אנחנו בני איש אחד ובני איש אחד מיותר הוא לדרוש דסתם אחים אינם אלא מן האב ולא איצטריך ג"ש אלא לענין ייבום דלענין ירושה כתיב הכא ממשפחתו וירש אותה משפחת אב קרויה משפחה משפחת אם אינה קרויה משפחה כדכתיב למשפחותם לבית אבותם ואחד אחין מאב ואם או מאב לחוד כיון דהוו משפחת אב ובני יעקב נמי הוו אחים מן האב לחוד.

הלכה ז

כל הקרובים בעבירה יורשים ככשרים כמו ממזר אבל הבא מן השפחה או מן הנכרית אינו יורש וכדתנן פרק ב' דיבמות מי שיש לו אח מכל מקום לאיתויי ממזר דמהו דתימא לילף אחוה מבני יעקב דכשרים קמ"ל בן אין לו עיין עליו וכו'.

הלכה ח

האשה אינה יורשת את בעלה דלא שנא איש נשוי או פנוי קאמר קרא איש כי ימות ובן אין לו וגו' והעברתם וגו' וכולהו סדר נחלות במשפחת האב. ירושת הבעל מדבריהם לסברת הרב ז"ל.

הלכה יג

אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב דכיון דמת קודם אמו פקע לו כחו בירושתה דכתיב ולא תסוב נחלה ממטה למטה ובסבת הבן הכתוב מדבר כדאמ' התם דף קי"ג וכשהבן חי שיורש אמו ואחר כך מוריש את אחיו מן האב לא מקרי הסבה דהא בן יורש את אמו וכדא' לעיל ואפילו בן יומו ולא כלו לו חדשיו כדתנן פרק יוצא דופן ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דהוא מיית ברישא כדתניא התם משמע דאפילו לא כלו חדשיו כיון דיצא לאויר העולם יורשה:

פרק ב

הלכה א

הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו כדכתיב לתת לו פי שנים וכדתנן התם דף קכ"ב ותניא בגמרא פי שנים כאחד כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים שאם היו חמשה חולקים הנכסים לששה חלקים ונוטל הבכור פי שנים מהם אתה אומר פי שנים כאחד או אינו אלא פי שנים בנכסים שני שליש הנכסים כמו כשאין שם אלא בכור ופשוט דין הוא דפי

שנים כאחד דחלקו עם אחד וחלקו עם חמשה מה חלקו עם אחד פי שנים כאחד אף חלקו עם חמשה פי שנים כאחד או כלך לדרך זו פי שנים בנכסים כמו בבכור ופשוט ת"ל והיה ביום הנחילו את בניו וגו' דהוי קרא יתירא לומר דהתורה רבתה נחלה אצל אחין דלא יטול פי שנים בנכסים היכא דאיכא ב' או ג' אחים מלבדו. ועוד ילפינן נמי התם מבכורת יוסף אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי דהוי פי שנים כאחד.

הלכה ב

בכור שנולד אחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו וגו' וכתיב נמי יכיר לתת לו שראוי להכירו וכדאמרינן פרק מי שמת דף קמ"ב וזה שלא נולד עדין לא הכירו ואם נולד אפילו לא הכירו כיון דראוי להכירו דכל שראוי לבילה אינה מעכבת כדאמ' בעלמא ואפילו יצאה פדחתו כדאמ' פרק יש בכור לרבי יוחנן דאפילו פדחת נמי הוי היכרא וכו'.

הלכה ג

בכור שנקרע ונמצא זכר אינו נוטל פי שנים ואינו ממעט חלק בכורה כדאמרינן פרק יש נוחלין דף קכ"ו והיה הבן הבכור לשנואה עד שיהא בן משעת הויה וקרא יתירא דריש והיה לשון הויה שהיא לידה ואינו ממעט בחלק בכורה דכתיב וילדו לו בנים עד שיהא בן משעת לידה וכתיב והיה הבן הבכור וגו' מי שהוא בן בשעת לידה חולק הבכור כנגדו חלק בכורה וממעט לחלק בכורה מן הבכור דהכי משמע קרא כנגד הבנים משעת לידה יטול בכורה דהיינו חלק גדול ולא נחשוב טומטום עמהם כדמפרש.

הלכה ה

בן יום אחד ממעט חלק בכורה אבל לא העובר שנולד אחר מיתת אביו וכדאמ' פרק מי שמת דף קמ"ב וילדו לו אמר רחמנא אבל הנולד לאחר מיתת אביו לא קרינא ביה וילדו לו ולגבי חלק בכורה כמאן דליתיה דמי ויטול הבכור חלק בכורה גדול לפי חשבון אותם הנולדים בחיי אביו.

הלכה ו

ספק בכור אינו נוטל פי שנים וכדתניא התם דף קכ"ז בכור ולא ספק ואי לאפוקי ספק בכור פשיטא דלא שקיל חלק בכורה אלא אם כן מייתי ראיה שהוא בכור אלא לאפוקי מדרבא דכשילדו במחבואה אחת ולא הוכרו כותבים הרשאה זה לזה ואתא קרא דאף על גב דמדינא אית ליה בהרשאה גזירת הכתוב היא שלא יתנו לו חלק בכורה מן הספק ואם הוכרו קודם אפילו שעה אחת ואחר כך נתערבו כותבין הרשאה דקרא לא אתא

למעוטי אלא מאי דדמי טפי למעוטי כגון דלא הוכרו כלל דהכי משמע קרא והיה הבן הבכור שיהא בכור משעת הויה ולא ספק.

הלכה ז

מי שהיו לו ב' בנים ומתו ואחר כך מת הוא בת הבכור יורשת חלק בכורה ובני הפשוט חלק הפשוט כדתנן התם דף קי"ו שנטלו בנות צלפחד חלק בכורתו שהיה בכור כדילפינן בגמרא מדכתיב והעברת את נחלת אביהן והעברת זו חלק בכורה כדכתיב והעברת כל פטר רחם וגו' ואף על גב דכשמת חפר לא היה צלפחד קיים אפ"ה בנותיו היו יורשות חלק בכורתו בנכסי חפר כי היכי דהיו יורשות חלק פשיטותו והכי אמרינן בירושלמי נאמר משפט לענין כפילה לו משפט הבכורה ונאמר משפט לפשיטות מה לענין פשיטות אתה רואה את הבן כאלו הוא קיים ליטול פשיטות אביו אף לענין כפל אתה רואה את הבכור כאלו הוא קיים ליטול כפילת אביו ואף על גב דחלק הארץ הוה ראוי ולא מוחזק לחפר ולצלפחד אפ"ה ירתי בנותיו כדאמרינן התם דארץ ישראל מוחזקה היא ליוצאי מצרים כדכתיב ונתתי אותה לכם מורשה כלומר אני נתתיה לכם ירושה וכן הדין בבני האחין ובני אחי האב ובכל היורשים אם היה אבי אחד מן האחין בכור נוטל חלק בכורה שלו זה היורש מחמתו כך היא נוסחת ספר הרב ז"ל והאריך הרב בעל מ"מ בפי' והעלה שלא היה צורך לכתוב זה ושעדין לשונו היה צריך עיון וכדי לישב לשון הרב ז"ל ושיהא מוסכם עם מה שכתב ברא"ש פ"ג שאינו נוטל הבכור בראוי כבמוחזק כמו ששנינו שם פרק יש בכור לנחלה נראה לי לפרש שהרב ז"ל סובר כי גם שהאב קודם לכל יוצאי ירכו כשמת בנו בלא בנים או בן בנו אחריו כדילפינן לעיל אפ"ה יש הפרש בין ירושות האב כי מה שיורש האב מאביו או מאחיו הוא מחמת שהוא לבדו ראוי ליורשו וסברא היא שהוא יירשם ולא בניו וכשאין האב חי ובניו יורשים את אביו או את אחיו מכחו הם יורשים דאי לאו מכחו לא הוו ירתי ואלו נקראים מורישי האב סתם שכתב רא"ש פ"ג ויש מורישים אחרים והם יוצאי ירכו כשאין להם זרע דמסברא אחיהם או בני אחיהם הוו ירתי ליה אלא דילפינן מקרא דהוא קודם לכל יוצאי ירכו כדאמ' לעיל ולישנא נמי דייקא דאמרינן דהוא קודם לכל יוצאי ירכו דמשמע דלאחין הוה חזי הירושה אלא דהאב קודם משום דילפינן לה מקרא ולא מסברא ולהכי כשאין האב חי אחין יורשין דהכי מסתברא ולא מכח אב ירתו אלא מכחן מסברא דמקרא כיון דהוא קודם לכל יוצאי ירכו ואינהו מכחו ירתי בתר הכי ולהכי אם מת אח פשוט מן האחין לאחר מיתת אביו שאביו יורשו מן התורה ויש בכור ופשוט הבכור או זרעו יירשו פי שנים בנכסי אחיו דכיון שהירושה היא ראויה להם שלא מכח אביהם לא מיקרי ראוי אבל כשיורשים נכסי הזקן או נכסי

אחי אביהם שהירושה באה להם מכח האב כדאמר' הוי ראוי שהאב יורש את אביו או את אחיו בקבר ומוריש אותם לבניו ולהכי אינם נוטלים פי שנים מהם והיינו דאמרינן התם סוף פרק יש בכור ולא בראוי כבמוחזק לאיתויי נכסי דאבא דאבא וכדמפרש נמי בירושלמי כיצד אינו נוטל בראוי וכו' מת אביו בחייו וכו' ולפי זה כל הירושה הבאה מאחי אביו או מאבי אביו ולמעלה הויא מכח האב ואין נוטלין בה פי שנים דהוי ראוי הואיל ועל יד אחר באה להם וכל ירושה שבאה להם מאחיה' ומבניהם ולמטה או מבני אחי אביהם ולמטה נוטלין בה הבכור מהם פי שנים דלא הוי ראוי הואיל ומכחם באה להם ונסתלק' תמיהת בעל מ"מ שכתב שזהו ראוי ולא מוחזק דמקרא לחוד הוא ראוי ומסברא הוא כדאמ' מוחזק בירושת אחיו וכיון דאתא נמי מכח אביהם יש לו לבכור פי שנים בנכסי אביו שירושתו באה לו מכח אביו מקדם ומכחו מסברא כדאמר' לדעת הרב ז"ל כפי מה שכתב וכן הדין בבני האחין ובני אחי האב וכו' שאין שום פוסק אחר שיסבור שבכור האחין יטול בכורה בנכסי אחיו ועדין אנו צריכים למודעי.

הלכה ח

אין הבכור נוטל פי שנים בנכסי האם כדילפינן התם מדכתיב לו משפט הבכורה משפט הבכורה לאיש ולא לאשה והאי דריש ליה לגבי אב לומר שמשפט הבכורה בנכסי האיש ולא בנכסי האשה.

הלכה ט

בכור לנחלה הוא הנולד לאביו ראשון ואין משגיחין על האם כדכתיב כי הוא ראשית אונו שלא נולד לו וולד אחר חי.

הלכה יא

יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכורים כדתנן פרק יש בכור דף מ"ז ראשון לא הוי בכור לנחלה דכתיב וילדו לו בנים דרך לידה בעינן ולא יוצא דופן ושני לנחלה נמי לא דראשית אונו בעינן והאיכא אחר קודם לו.

הלכה יב

היו לו בנים ונתגייר אין לו בכור לנחלה כדאיתא התם לר' יוחנן דגוים לאו בני נחלה בכורה נינהו וכן הבא אחריו אינו ראשית אונו. היו לו מן השפחה או מן הנכרית הבא אחריו בכור לנחלה דראשון אינו נקרא בנו כיון שהוא מן השפחה או מן הנכרית.

הלכה יג

היה הבכור ממזר נוטל פי שנים דכתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר ואסיקנא שנואה בנישואיה.

הלכה יד

ג' נאמנים על הבכור חיה ואמו ואביו כדאמרינן פרק עשרה יוחסין חיה מיד שהוא תחת ידה אמו כל שבעה שהוא בידה למסרתו למילה מכאן ולהלן על אביו מוטל להכירו כדכתיב יכיר יכירנו לאחרים דאף על גב דמיגו דאי הוה בעי למיתיב ליה כולהו נכסי הוה מהימן איצטריך קרא לנכסים שנפלו לאחר מכאן שלא היה עדין ביד אביו לתתם לו וכדאמ' התם:

פרק ג

הלכה א

אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראוים לבא לאחר מיתת אביו אלא במוחזקי' לאביו שבאו לרשותו דכתיב בכל אשר ימצא לו לאפוקי מת אחד ממורשיו אחר כן וכדאמר' לעיל ולאפוקי מלוה ושבח נכסים אחר מיתת אביהם דלאו מצוי לו הוא כיון שנשתנו במה ששבחו מחמת הוצאה. מלוה ביד הבכור הוי ספק כיון שישנה תחת ידו.

הלכה ו

בכור שמכר חלק בכורה קודם חלוקה ממכרו קיים כדאמ' התם שלחו מתם בכור שמכר וכו' דמשעה שמת אביו היה ראוי לתת לו לפיכך אם חלק קודם במקצת כפשוט ויתר משום דמתנה קריה רחמנא לתת לו ומשמת אביו נתונה לו לעניין שיכול למכור או למחול בשלא מיחה וכדאמ' התם.

הלכה ז

מי שייבם אשת אחיו בכור קריה רחמנא כדכתיב והיה הבכור אשר תלד וגו' ואינו נוטל בראוי כבמוחזק כבכור:

פרק ד

הלכה א

האומר זה בני או זה אחי או אחד משאר היורשים נאמן כדתנן התם וכשהיו מוחזקים בו שהוא אחיו ואמר הוא שאינו אחיו אינו נאמן דדוקא אמרי' דנאמן משום דכתי' יכיר יכירנו לאחרים אבל בשאר יורשי' לא וכשהוא נאמן או אינו נאמן הוי משום חזקה וכן בעבד.

הלכה ז

כל היורשים יורשין בחזקתן דחזקה מדאוריתא וכדילפינן בדוכתיה.

הלכה ח

הודה אחד מן האחים על א' שהוא אחיו נאמן לעצמו ולא לאחיו:

פרק ה

הלכה א

יורש ודאי ויורש ספק אין לספק במקום ודאי וספק זה הוא יורש או זה חולקין וטומטום ואנדרוגינוס הוו ספק והזכר ודאי יורש הכל ושוים עם הבנות בירושה וכדאמרינן פרק מי שמת דף ק"מ.

הלכה ג

בן ט' לראשון בן ז' לאחרון אינו יורש כלל ואם מת הוא חולקין נכסיו וכן ספק ויבם המע"ה וכן כשאין ידוע מי מת תחלה:

פרק ו

הלכה א

אין אדם יכול לעקור ירושה מן היורש דכתי' בפ' נחלות והיתה לבני ישראל לחקת משפט לומר שלא תשתנה ואין תנאי מועיל בירושה דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה שסדרה הנחלות אבל אמר על אחד הראוים לירש פלוני ירשני דבריו קיימים לרבי יוחנן בן ברוקא פ' יש נוחלין דק"ל וטעמא דאמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה דהוה מצי למכתב ביום שינחלו בניו ומדכתיב הנחילו משמע לכל מי שירצה להרבות לו מן האחין או להורישו הכל וסתמא משמע בבן בין הבנים או בת בין הבנות שכלם ראוים לירש ומדכתיב לא יוכל לבכר נמי משמע בכורה לא יוכל להעביר מבכור אבל שאר ירושה בלא חלק בכורה יכול להנחיל לאחד מבניו ומשום דהוה דיינין ק"ו מפשוט שיפה כחו בראוי נתנה לו התורה רשות להנחיל לכל מי שירצה בכור שהורע כחו בראוי לא כל שכן תלמוד לומר לא יוכל לבכר ואיצטריך נמי ביום הנחילו דאי מקרא דלא יוכל לבכר דוקא בחלק בכורה הוה דיינין ק"ו מבכור שהורע כחו בראוי אמרה תורה לא יוכל לבכר פשוט שיפה כחו לא כל שכן להכי איצטריך והיה ביום הנחילו כדאמרינן התם דק"ל ואם אמר בלשון מתנ' בכל דבריו קיימים דדוקא בלשון ירושה הוא דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה אבל לשון מתנה מהני דהא בידו לתת מתנה למי שירצה.

הלכה ט

הגוי יורש את אביו דבר תורה כדילפינן פרק קמא דקידושין וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו ומדאיצטריך קרא למעוטי בעבד מכלל דיש לו יורש. גר את הגוי אינו יורש מדאוריתא דכקטן שנולד דמי וגוי את הגר וגר את הגר נמי אינם יורשים. ישראל מומר יורש מן התורה דאף על פי שחטא ישראל הוא כדכתיב כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר וגו':

פרק ז

הלכה א

אין היורשין נוחלין עד שיביאו ראיה שמת מורישן כדתנן פרק האשה שלום ואם נתיבמה היבם נכנס לנחלה על פיה כדדרשינן התם יקום על שם אחיו המת והרי קם ואם העידו העדים על דברים שחזקתן למיתה נכנסין היורשים לנחלה על פיהם ושאר הפרק וכן פרק שמיני תקנת חכמים:

פרק ח

הלכה א

-העתקה מסוף פרק ז-

[**ושאר** הפרק וכן פרק שמיני תקנת חכמים:]

פרק ט

הלכה א

האחין שלא חלקו ירושת אביהן אלא כולן משתמשין ביחד הרי הן כשותפין וכן שאר היורשים דכל שלא חלקו חזקה שמחלו כיון שלא פירשו והנושא ונותן בתוך הבית ואין חלוק בעסתו כל שטרות ואונות שיוצאות על שמו חזקתן לאמצע:

פרק י

הלכה א

האחין שחלקו ובא להן אח או בעל חוב בטלה מחלוקת כדאמ' פרק בית כור דתורת יורשים עליהם לפרוע חוב אביהם וחולקין בשוה הנשאר דמה שחלקו תחלה לאו חלוקה היא דבחלוקה בטעות הויא דלא זכי כל חד בחולקיה אלא מכח ירושה דמטי לכל חד

לפום ממונא דאבוהון וכיון דלא הוה חולקהון כל כך בטלה מחלוקת כדא' וכדאיתא נמי פרק קמא דמסכת קמא וכן כשחלקו קודם שנתנו צוואת אביהם בטלה מחלוקת כדאמר' פרק שני דייני גזרות. האחין שחלקו מה שאין שמין להם הוי משום דחזקה היא שמחלו זה לזה.

הלכה ה

מי שהניח יתומים גדולים וקטנים מעמידין ב"ד אפוטרופוס לקטנים וכדילפינן פרק האיש מקדש מדכתיב גבי חילוק הארץ ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחול את הארץ וזהו מדין אפוטרופוס שיש לב"ד לפקח על נכסי יתומים קטנים והחלוקה גלוי מילתא בעלמא היא דהארץ שלהן היתה והכי נמי בנכסי אביהן. אפוטרופוס שמנה אבי היתומים נראה נמי דהוי לו כח בנכסי המת כאפוטרופסים מדאוריתא דהא עדיף בכמה דיני מאפוטרופוס שממנים ב"ד וכיון דבחייו הוא שליט בנכסיו לעשות מהן מה שירצה יכול להשליט את האפוטרופוס שיעשה מה שיראה לו בנכסים דלא גרע מנותן דמתנתו מתנה וב"ד שממנים אפוטרופוס הם ג"כ כאביהן של יתומים ואין להם אלא מה שעיניהם רואות:

פרק יא

הלכה י

אפוטרופסין עושין לקטנים לולב וסוכה וכל מצוה שיש לה קצבה כדי לחנכן במצוה וצריכין לחשב ולדקדק בינן לבין עצמם ולהזהר הרבה מאביהן של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות כדכתיב סולו לרוכב ערבות וגומר אבי יתומים וגו' ויש בהלכות אלו תקנות וסייגים מדברי סופרים וחייבים אנו בהם כדכתיב לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך וגו':